

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Укладач – доцент кафедри публічного управління та адміністрування, к. п. н,
доцент Шупта І. М.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Психологія управління» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Магістр» спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологія управління» можна назвати комплекс психологічних відносин між керівником і підлеглим чи колективом, куди входить механізм міжособистісної взаємодії, проблеми та конфлікти трудової діяльності, соціальні та професійні стосунки.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни професійної підготовки вибіркової частини базується на знаннях, отриманих при вивченні навчальних дисциплін «Конфліктологія», «Лідерство у публічній сфері», «Техніка адміністративної діяльності», «Управління розвитком персоналу», а також є базою для вивчення навчальних дисциплін «Запобігання корупції в публічному управлінні», «Політичний піар»..

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування системи управлінсько-психологічного світогляду та психологічної компетентності здобувачів вищої освіти, майбутніх менеджерів в оцінці управлінських процесів; ролі психологічного фактора в процесі управління, сутності психологічних механізмів прийняття рішень, методів оптимального використання знань про структуру особистості, групову динаміку, способів точного засвоєння, відтворення і тлумачення основних понять психології управління, форм ефективного здобуття та застосування управлінських умінь та навичок.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є теоретична та практична підготовка здобувачів вищої освіти з питань: формування комплексу теоретичних знань і практичних навичок щодо орієнтування в теоретичних основах психології управління, оволодіння знаннями закономірностей управлінського впливу на персонал організації, управління процесами групової динаміки та інноваційних процесів, а також формування психологічної готовності надавати консультативну допомогу керівникам в особистісному вдосконалюванні й у вирішенні управлінських задач.

1.2. Згідно з вимогами освітньо-професійно програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності :

знання:

- теоретичні поняття і положення психології управління;
- роль і місце людини в управлінській діяльності, особливості
- використання методів психології управління в практичній діяльності керівників;
- сучасні концепції управління;
- особистісні риси керівника, що впливають на ефективність управлінської діяльності;
- сутність і відмінність феноменів лідерства і керівництва;
- психологічні аспекти добору кадрів, прийому на роботу і звільнення;
- психологічні особливості утворення та розвитку колективу («команди»);
- сутність і причини конфліктів в управлінській діяльності і процедури примирення, які застосовуються при вирішенні конфліктів у процесі управління;
- поняття іміджу організації та імідж її керівника.

вміння:

- виокремлювати психологічні особливості управлінської діяльності;
- орієнтуватися в науковій літературі з проблем психології управління;

- розробляти рекомендації щодо становлення і розвитку керівника;
- проводити психологічні та соціально-психологічні дослідження проблем розвитку особистості керівника та організації;
- організовувати і проводити тестування, співбесіди, інтерв'ю з претендентами на посади, готувати і проводити звільнення;
- формувати команду з працівників відділу організації;
- створювати систему мотивування працівників;
- визначати психологічний клімат в організації, сприяти створенню позитивного психологічного клімату в організації;
- проводити переговори, ділові бесіди, телефонні розмови, вести ділове листування;
- проводити тренінги для вироблення відповідних навичок і вмій (з персоналом державної установи).

способи мислення:

- формування суджень – форми мислинневого відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженнях наявності або відсутності ознак, властивостей або відносин у сфері менеджменту персоналу;
- пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь думки у сфері менеджменту персоналу, доведення її або заперечення;
- створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень в області менеджменту персоналу нового;
- генерування понять – пізнання сутності предметів і явищ у межах менеджменту персоналу в їх істотних зв'язках та відносинах, узагальнення їх істотних ознак.

професійні, світоглядні і громадянські якості :

- культура етико-ділового мислення й поведінки;
- цілеспрямовано використовувати багатий арсенал методів, вимог, технологій, прийнятих в його майбутній професійній діяльності;
- аналіз процесів ділового життя і конфліктних ситуацій;
- мистецтво вирішення професійних завдань з урахуванням моральної цінності людської особистості.

морально-етичні цінності : уважність, чуйність, чемне ставлення до людей, інтелігентність; здатність здійснювати ефективні міжособистісні комунікації; здатність до постійного удосконалення емоційних здібностей як інструменту розвитку у майбутніх фахівців навичок управління на індивідуальному, міжособистісному та груповому рівнях.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредитів ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет, методи та напрями психології управління

Визначення психології управління. Предмет, об'єкт і завдання психології управління. Міжпредметні зв'язки психології управління. Поняття про методи дослідження. Методи опитування (бесіда, анкетування, тестування). Методи вивчення документів.

Тема 2. Історія розвитку психології управління

Основні джерела та передумови виникнення психології управління як самостійної галузі знання. Розвиток ідей психології управління в межах філософії та соціології. Етапи історичного поступу психології управління.

Тема 3. Сучасний стан розвитку психології управління

Напрями психології управління у ХХ сторіччі. Основні управлінські культури: характерні риси й особливості. Етносоціальні особливості управління в Україні. Перспективи розвитку психології управління в Україні. Перспективні проблеми сучасного етапу психології управління.

Тема 4. Особистість сучасного менеджера, її структура та шляхи формування

Поняття про особистість. Співвідношення понять «індивід», «особистість», «індивідуальність». Прояв індивідуальності службовця в темпераменті, здібностях, характері, якостях пізнавальних процесів, стилі діяльності. Структура особистості службовця. Активність особистості службовця та її спрямованість. Форми спрямованості особистості службовця: інтереси, переконання, схильності, світогляд.

Тема 5. Здібності та професійна діяльність менеджера

Здібності: визначення, якісна й кількісна характеристика здібностей. Структура здібностей, класифікація їх видів. Проблеми походження і механізми розвитку здібностей. Проблема здатності до творчості. Творча особистість і її життєвий шлях. Професійні здібності менеджера.

Тема 6. Психологічні особливості, авторитет і влада керівника

Визначення суб'єкта управління. Формування керівника як особистості. Вплив соціального оточення на формування професійно важливих якостей керівника. Професійно важливі якості керівника в системі державної служби. Стилi управління в системі державної служби. Індивідуальний стиль управління. Авторитет керівника: суб'єктивна та об'єктивна значущість. Ширина і глибина авторитету. Стабільність авторитету. Вплив соціального статусу керівника на його особистість. Формування іміджу керівника.

Тема 7. Психологічні особистості керівника

Професіоналізм і компетентність керівника. Визначення поняття «керівник». Основні функції управлінської діяльності. Характеристика лідерства як соціально - психологічного явища. Основні теорії лідерства. Підходи до визначення професійно важливих якостей керівника.

Тема 8. Психологія керівництва в структурі управлінської діяльності

Теорії особистісних рис керівника. Риси вітчизняного управління трьох епох. Часовий горизонт й ефективність діяльності керівника. Керівник як командний гравець. Психологія індивідуального стилю управління.

Тема 9. Підготовка й ухвалення управлінського рішення. Класифікація видів управлінських рішень

Підготовка й прийняття управлінських рішень. Делегування повноважень. Види управлінських рішень. Психологія діяльності керівника в процесі прийняття управлінських рішень. Методи індивідуального та групового прийняття рішень.

Тема 10. Психологічні особливості процесу прийняття керівником рішень

Процес прийняття керівником рішення. Стратегія і тактика прийняття управлінського рішення в складних ситуаціях. Можливі типи стратегій. Ситуативна детермінанта в прийнятті управлінського рішення. Контроль виконання рішення. Усвідомлення керівником відповідальності за прийняте рішення. Специфіка прийняття керівником рішень на різних ієрархічних рівнях державної служби. Психологічні причини вад у прийнятті рішень керівником.

Тема 11. Психологія ділового спілкування в діяльності керівника

Поняття, структура та види спілкування. Спілкування як соціальний феномен. Психологічні особливості управлінського спілкування. Проблеми міжособистісного сприйняття в управлінському спілкуванні. Спілкування керівника з підлеглими як обмін інформацією. Умови ефективної взаємодії в управлінському спілкуванні.

Тема 12. Конфлікти. Психологічні основи поведінки керівника в конфліктних ситуаціях

Поняття конфлікту і конфліктної ситуації. Конфлікти: види, структура, стадії протікання. Передумови виникнення конфлікту в процесі спілкування. Стратегія поведінки в конфліктній ситуації. Етапи і засоби розв'язання конфліктних ситуацій. Попередження конфліктних ситуацій і конфліктів.

Тема 13. Психологічні аспекти групових і міжособистісних відносин в трудовому колективі

Визначення групи. Види груп, цілі їх діяльності. Психологічна сутність соціальної

організації. Міжособистісні відносини в групі. Неформальні групи.

Тема 14. Ефективне управління групами

Характеристика групи як соціального феномена. Групова динаміка та рівні проблем управління. Стадії розвитку групи та управління групою динамікою. Функції ефективної групи і соціальні ролі її членів. Умови ефективності групового вирішення проблем. Характеристики членів групи як фактор ефективності. Типи підлеглих.

Тема 15. Психологія формування команд та управління ними

Ефективне управління змінами. Типи команд. Особливості ефективної команди. Керівництво та управління командами. Фактори ефективної діяльності команди.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Кайлюк Є. М. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / Є. М. Кайлюк, Г. Г. Фесенко. – Харків: Харк. нац. акад. міськ. госп.-ва, 2012. – 202 с. – Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua/24396/1/%D0%9F%D1%83%204.1.12.pdf>. – Назва з титул. екрана.
2. Лозниця В.С. Психологія менеджменту : [Навч. посіб.] / В. С. Лозниця.– К.: ТОВ «УВПК»Екс об», 2000.– 512 с.
3. Кулініч І. О. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / І. О. Кулініч. – К.: Знання, 2011. – 415 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072017415/psihologiya/psihologiya_upravlinnya. – Назва з титул. екрана.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с. – Режим доступу : http://librarium.inf.ua/%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.html. – Назва з титул. екрана.
5. Психологія управління : [Підруч.] / Ходаківський Є. В. Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. – 3-тє вид. перероб. і доповн. – К. 2011. – 664 с.
6. Якубовська С. С. Психологія управління : [Електрон. навч. посіб.] / С. С. Якубовська. – Рівне: НУГВП, 2010. – 360 с. – Режим доступу : <http://ep3.nuwm.edu.ua/2402/1/718003%20zah.pdf>. – Назва з титул. екрана.
7. Ходаківський Є. І. Психологія управління : [Підруч.] / Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. . – К. : ЦУЛ, 2008. – 664 с.

Допоміжна

1. Ануфриева Н. М. Социальная психология : [Курс лекц.] / Ануфриева Н. М., Зелинская Т. Н., Зелинский Н. Е. – 4-е изд. стереотип. – К. : МАУП, 2003. – 136 с.
2. Анцупов А. Я. Введение в конфликтологию : [Учеб. пособ.] / А. Я. Анцупов. – К. : МАУП, 1996. – 136 с.
3. Анцупов А. Я. Конфликтология : [Учеб. для вузов .] / А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов . – М. : ЮНИТИ, 2000. – 551 с.
4. Бороздина Г. В. Психология делового общения : [Учеб. пособ.] / Г. В. Бороздина. – М. : Инфра-М, 2000. – 224 с.
5. Боронова Г. Х. Психология труда: Конспект лекций/ Г. Х. Боронова, Н. В. Прусова. – М.: Изд-во: Эксмо, 2008. – 160 с.
6. Викулина О. В. Теория и практика психологи управления : настольная книга для менеджера : [Учеб. пособ.] / О. В. Викулина. – Владивосток: Владос-Пресс, 2008. – 220 с.
7. Данчева О. В. Практична психологія в економіці та бізнесі : [Навч. посіб.] / О. В. Данчева, Ю. М. Швалб. – К. : Лібра, 1999. – 270 с.
8. Економіка праці й соціально-трудові відносини : [Підруч.] / Шкільов О. В., Барабан С. С., Ярославський В. А., Гаврилюк І. П., Балан О. Д., Ткачук В. А., Ланченко Є. О., Ібатуллін М. І., Гапоненко Н. В., Мельянова Л. В. За ред. д-ра. екон. наук,

проф. Шкільова О.В. – К.: Четверта хвиля, 2008. – 472 с.

9. Карпов А. В. Психология менеджмента : [Учеб. пособ.] / А. Карпов. – М.: Гардарики, 2005. – 584 с.

10. Карпов А. В. Психология стилей управленческих решений : [Учеб. пособ.] / А. Карпов, Е. М. Маркова. – Ярославль: Ин-т «Открытое о-во», Междунар. акад. психол. наук, 2003. – 108 с.

11. Конфліктологія : [Навч. посіб.] / За заг. ред. В. М. Петюха, Л. В. Торгової / Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л. В., Гриненко А. М. Конфліктологія. – К.: КНЕУ, 2003. – 315 с.

12. Конфліктологія : [Підруч. для студ. вищ. навч. закл. юридич. спец.] / Л.М. Герасіна, М.І. Панов, Н.П.Осіпова та ін.; За ред. професорів Л. М. Герасіної та М.І. Панова. – Харків: Право, 2002.– 256 с.

13. Лавриненко В. И. Психология и этика делового общения : [Учеб. пособ.] / В.И. Лавриненко.– К.: ЮНИТИ, 2000. – 248 с.

14. Ложкин Г.В. Практическая психология конфликта: [Учеб.пособ.] / Ложкин Г. В., Повякель Н. И. – К.: МАУП, 2002. – 256 с.

15. Москаленко В. В. Соціальна психологія спілкування : [Підруч.] / В. В. Москаленко. – Видання 2-ге, виправлене та доповнене – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.

16. Нагаєв В.М. Конфліктологія : [Курс лекцій (модульний варіант) : навч. посіб.] / В. М. Нагаєв. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.– 198 с.

17. Пірен М.І. Конфліктологія : [Підруч.] / М. І. Пірен. – МАУП, 2003. – 360 с.

18. Примуш М.В. Конфліктологія : [Навч. посіб.] / М. В. Примуш. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 288 с.

19. Самыгин С.И. Психология управления : [Учеб. пособ.] / С. И. Самыгин. – М.: Зевс, 1997. – 160 с.

20. Світлична В. В. Психологія управління і конфліктологія : [Електрон. опорн. конп. лекц./ В. В. Світлична. – Харків: ХІБСУБСНБУ, 2014. – 54 с. – Режим доступу : <http://dspace.khibs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/126/1/Psiholog%20i%20konfliktolog.pdf>. – Назва з титул. екрана.

21. Скібіцька Л.І. Конфліктологія : [Навч. посіб.] / Л. І. Скібіцька.– К.: Центр учбової літератури, 2007. – 384 с.

22. Ткачук В. Г. Психофизиология труда: [Консп. лекц. .] / В. Г. Ткачук. – К.: МАУП, 1999. – 300 с.

23. Урбанович А. А. Психология управления : [Учеб. пособ.] / А. А. Урбанович. – Мн.: Харвест, 2003. – 640 с.

24. Чередниченко И. П. Психология управления: [Учеб. пособ.] / И. Чередниченко, Н. Тельных. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 608 с.

25. Шотт Б. Как вести переговоры: надежно, креативно, успешно : [учеб. пособ.] / Б. Шотт. – М.: Издательство Омега-Л, 2005. – 128 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Тернопільського національного економічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=897:2012-03-14-07-04-15&catid=28:2011-11-24-10-53-00. – Назва з титул. екрана.

2. Вопросы психологии [Электрон. ресурс] / Режим доступа : <http://www.vorpsy.ru/>. – Назва з титул. екрана.

3. Всеобщая декларация прав человека [Электрон. ресурс] / Документы ООН. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml. – Назва з титул. екрана.

4. Декларация о правах человека в отношении лиц, не являющихся гражданами страны, в которой они проживают [Электрон. ресурс] / Документы ООН. – Режим доступа:

- http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml. – Назва з титул. екрана.
5. Декларация принципов терпимости [Электрон. ресурс] / Документы ООН. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml. – Назва з титул. екрана.
  6. Интернет-портал «Ваш психолог» [Электрон. ресурс] / Режим доступа : <http://www.vashpsicholog.ru>. – Назва з титул. екрана.
  7. Интернет-портал «Психология» [Электрон. ресурс] / Режим доступа: <http://mirrosta.ru/karta-sayta.html>. – Назва з титул. екрана.
  8. Интернет-портал для управлінців Менеджмент.com.ua [Электрон ресурс]. – Режим доступа : <http://www.management.com.ua/hrm/motivation.php>. – Назва з титул. екрана.
  9. Научно-практический журнал «Психологический часопис» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ua.appsyjournal.com>. – Назва з титул. екрана.
  10. Наша Психология [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.psyh.ru/>. – Назва з титул. екрана.
  11. Официальный сайт журнала Psychologies [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.psychologies.ru>. – Назва з титул. екрана.
  12. Портал психологических изданий [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://psyjournals.ru/>. – Назва з титул. екрана.
  13. Психологи [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.psychology.su>. – Назва з титул. екрана.
  14. Психологическая наука и образование – профессиональный журнал по психологии образования, рекомендованный ВАК [Электрон. ресурс] / Режим доступа : <http://psyedu.ru/>. – Назва з титул. екрана.
  15. Психологический словарь [Электрон. ресурс] / Режим доступа : <http://psi.webzone.ru/>. – Назва з титул. екрана.
  16. Библиотека on-line [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.studentu.org.ua/index.php?do=staticpage=men>. – Назва з титул. екрана.